

Kilka wskazówek i rad dla rodziców uczniów dyslektycznych

- Staraj się zrozumieć potrzeby swojego dziecka, jego możliwości i ograniczenia, aby zapobiec trudnościom szkolnym.
- Bądź życzliwym, pogodnym, cierpliwym przewodnikiem i towarzyszem swego dziecka w jego kłopotach szkolnych.
- Nie traktuj dziecka jak chorego, kalekiego, niezdolnego, złego lub leniwego.
- Nie rozmawiaj bez końca o kłopotach dziecka, nie porównuj go z rodzeństwem.
- Nie wyśmiewaj się z dziecka w nadziei, że zmobilizujesz je to do pracy.
- Chwal i nagradzaj dziecko nie tyle za efekty jego pracy, ile za włożony wysiłek.
- Nie przechodź do porządku dziennego nad tym, co Cię w dziecku niepokoi. Nie wierz, że jeszcze za wcześnie na diagnozę.
- Spróbuj jak najwcześniej zaobserwować trudności dziecka: na czym one polegają i co jest ich przyczyną. Skonsultuj się z psychologiem, pedagogiem, nauczycielem terapii pedagogicznej, logopedą.
- Nie łudź się, że dziecko „samo z tego wyrośnie” lub że ktoś je z tego wyleczy.
- Podejmij terapię jak najwcześniej.
- Bądź w stałym kontakcie z nauczycielem i terapeutą pedagogicznym.
- Pamiętaj, że oczekiwane rezultaty może przynieść tylko systematyczna praca z dzieckiem w domu i dostosowana do konkretnych jego deficytów.
- Jeśli dyslektyk ma zadaną pracę korekcyjną do domu, powinien ją wykonywać zgodnie z zaleceniem terapeuty (często i w niewielkich ilościach).
- Nie spodziewaj się, że kłopoty dziecka bez pomocy specjalisty ograniczą się do czytania i pisania i skończą się w młodszych klasach szkoły podstawowej.
- Zaobserwuj w codziennej pracy z dzieckiem, co najskuteczniej mu pomaga.
- Nie ograniczaj dziecku zajęć pozalekcyjnych, aby miało więcej czasu na naukę, ale i nie zwalniaj go z systematycznych ćwiczeń.
- Nie siedź bez końca z dzieckiem nad lekcjami.
- Dziecko, jeśli źle czyta, powinno korzystać z Biblioteki Książki Mówionej.
- Jeśli brzydko pisze, jak najszybciej powinno uczyć się pisać na maszynie lub komputerze; w późniejszej karierze szkolnej będzie to nieodzowna umiejętność.
- W przypadku brzydkiego, koślawego pisma powinno również pisać ołówkiem, zawsze mieć pod ręką dobrą gumkę.
- Nie broń się przed posiadaniem zwierzątko w domu, zwłaszcza psa. To świetne lekarstwo na niekorzystne emocje nie tylko dziecka, lecz także innych członków rodziny.
- Wakacje rozpoczynaj w dniu zakończenia roku szkolnego i zapomnij o szkole. Rozmawiaj na wszystkie tematy, omijając jeden - szkoła i wszystko, co z nią związane. Żadnych ćwiczeń w pisaniu, żadnych dyktand; to przynosi więcej szkody niż zysku. Zachęcaj dziecko do czytania książek i sięgaj po nie razem z nim.

Ćwiczenia w czytaniu

- ćwiczenia doskonalące techniki czytania:
  - o ćwiczenia czytania metodą sylabową,
  - o ćwiczenia w rozpoznawaniu relacji: głoska-litera,
  - o ćwiczenia poszerzające pole widzenia z wykorzystaniem tablic literowych i piramid wyrazowych,
  - o ćwiczenia z wykorzystaniem zestawów wyrazów podobnych do siebie, służących do ich szybkiego różnicowania,
  - o ćwiczenia utrzymujące właściwy rytm czytania,
  - o ćwiczenia z wykorzystaniem zapisu magnetofonowego lub CD,
  - o ćwiczenia w czytaniu z podziałem na role,
  - o ćwiczenia w czytaniu chóralnym,
- ćwiczenia doskonalące rozumienie czytanego tekstu:
  - o ćwiczenia doskonalące koncentrację uwagi,
  - o ćwiczenia usprawniające selekcję i grupowanie wiadomości,
  - o ćwiczenia poprawiające szybkość przetwarzania informacji,
  - o ćwiczenia rozszerzające zasób słownictwa:
    - tworzenie synonimów,
    - sporządzanie list wyrazów na podstawie obrazka,
    - sporządzanie słowniczków tematycznych,
    - tworzenie wyrazów pokrewnych słowotwórczo,
  - o ćwiczenia w czytaniu syntetycznym:
    - wyszukiwanie w tekście słów kluczowych i zdań zawierających podstawowe myśli,
    - czytanie fragmentaryczne z odszukaniem informacji zrelacjonowanej przez rodzica,
    - czytanie z podziałem na role,
    - czytanie tekstu podzielonego logicznie na akapity i referowanie ich treści,
    - odczytywanie fragmentu tekstu stanowiącego odpowiedź na sformułowane przez rodzica pytania,
    - redagowanie tytułów do ustalonych fragmentów tekstu,
    - układanie planu czytanego tekstu,
    - określanie na podstawie treści tekstu, czy podana informacja jest prawdziwa, czy nie,
    - uzupełnianie dialogów,
    - czytanie specjalnie opracowanych tekstów-w pełnej wersji i z lukami,
    - ukierunkowanie procesu czytania poprzez wcześniejsze zasygnalizowanie pytań, zagadnień, problemów, na które należy zwrócić uwagę,
    - czytanie tekstu i udzielanie odpowiedzi na pytania (zamknięte, a następnie otwarte) testu służącego do sprawdzenia stopnia rozumienia czytanych treści,
    - porządkowanie fragmentów tekstu zgodnie z chronologią zdarzeń,
    - wyrażanie własnej oceny na temat przeczytanego tekstu,
    - układanie dialogu z rozsypanki replik na podstawie schematu.

Ćwiczenia utrwalające pisownię trudnych wyrazów

- o pisanie metodą kalkowania wyrazów trudnych pod względem ortograficznym,
- o łączenie liter wykropkowanego na kolorowo wyrazu,
- o pisanie wyrazów z wyróżnieniem liter, które w danym słowie sprawiają trudności, poprzez użycie koloru i podkreślenie,
- o pisanie sylab zróżnicowanych kolorystycznie (np. za pomocą różnobarwnych zakreślaczy),
- o podkreślanie kolorem wyrazów zawierających wskazaną trudność ortograficzną,
- o pisanie wyrazów na fiszkach z użyciem kolorów,
- o pisanie palcem na ławce, plecach dziecka, rodzica,
- o pisanie palcem na tacy, której powierzchnia jest pokryta warstwą drobnej kaszy, ryżu lub mokrego piasku,
- o wyklejanie wyrazu plasteliną i obwodzenie po nim palcem,
- o obwodzenie palcem wyrazu na powierzchni perforowanej,
- o układanie wyrazów z liter przestrzennych, np. drewnianych i obwodzenie palcem po wykonanym napisie,
- o tworzenie i utrwalanie obrazów wzrokowych wyrazów „oczami wyobraźni”,
- o ustny opis przedmiotu na podstawie wyobrażeń 5 zmysłów, np. *różę* można opisać w następujący sposób za pomocą:
  - wzroku - jest wysoka,
  - słuchu - delikatnie szeleści,
  - węchu - wydziela piękny zapach,
  - smaku - nie jest jadalna,
  - dotyku - delikatna w dotyku na górze, kłuje na dole,
- o dobieranie podpisów do obrazków,
- o wykonywanie ilustracji do wyrazów trudnych,
- o teksty z lukami literowymi, sylabowymi, wyrazowymi - wpisywanie w puste miejsca określonych liter, sylab, wyrazów, które stanowią trudność ortograficzną,
- o tworzenie grupy wyrazów pokrewnych z danym wyrazem,
- o wyszukiwanie wyrazów pokrewnych w wysłuchanych zdaniach,
- o wykonywanie rozsypanek sylabowych, wyrazowych, wykreślanek z trudnymi wyrazami,
- o układanie związków wyrazowych z trudnymi wyrazami, np. *chusteczki higieniczne, herbaciane róże*,
- o układanie zdań z kilkoma wyrazami, np. z *rz*, lub wybranymi według określonej reguły ortograficznej,
- o układanie krzyżówek, rozwiązywanie zagadek, rebusów, zgadywanek-rymowanek,
- o porządkowanie i zapamiętywanie wyrazów według kategorii, np. *ludzie, przyroda*,
- o układanie krótkich, udziwnionych, śmiesznych, przesadnych, dynamicznych, „kolorowych”, zawsze z pozytywnym zakończeniem opowiadań, historyjek z wybranymi wyrazami (tworzenie własnych, kolejnych skojarzeń stanowiących ciąg przyczynowo - skutkowy),
- o porządkowanie listy wyrazów z ortogramami niewymiennymi według ciekawych, oryginalnych kryteriów, np. *Co może być szalone?* (córka, stróż, wójt...),
- o definiowanie wyrazu z trudnością ortograficzną, np. *Róża jest to ...*
- o dobieranie cech do podanego wyrazu z trudnością ortograficzną, np. *Żółw jest: powolny...*

- o zabawa w skojarzenia - dziecko podaje wyraz oznaczający rzecz na podstawie kilku określeń kojarzących się z nią, np. *picie, kawa, naczynie - filiżanka*,
- o zagadki na wyobraźnię - odgadywanie nazw przedmiotów, zjawisk itp. na podstawie ich opisów podanych w oparciu o wyobrażenia za pomocą 5 zmysłów,
- o kojarzenie wyrazów (łańcuchowa metoda skojarzeń) - poprzez skojarzenia i określoną liczbę kroków trzeba przejść od określonego wyrazu początkowego do określonego wyrazu końcowego, np. *córka - mama - bezpieczeństwo - .... - źródło*,
- o szukanie podobieństw między dwoma wyrazami, np. *róża - półka*,
- o kupowanie w sklepie wyobraźni produktów na przykład z ż,
- o uzasadnianie pisowni wyrazów,
- o określenie zasady na podstawie analizy wyrazów dobranych zgodnie z nią,
- o odkrywanie reguł ortograficznych - grupowanie podanych wyrazów według zauważonych podobieństw,
- o przytaczanie z pamięci przykładów wyrazów na daną regułę ortograficzną,
- o wybieranie w dowolnym tekście przykładów potwierdzających określoną zasadę,
- o wyszukiwanie, w kolejno wysłuchiwanym zdaniach, wyrazów z trudnością w pisowni, która (nie) podlega regule ortograficznej,
- o wyszukiwanie w gazecie wyrazów z daną trudnością ortograficzną, wycinanie ich, naklejanie na kartkę i dopisywanie do nich wyrazów pokrewnych,
- o nauka na pamięć piosenek, wierszyków, rymowanek,
- o układanie rymowanek, wierszyków ułatwiających zapamiętywanie trudnych wyrazów, reguł,
- o praca ze słownikiem ortograficznym,
- o prowadzenie własnego słowniczka wyrazów,
- o wykonywanie ilustrowanego słowniczka wyrazów,
- o korzystanie z suwaków ortograficznych,
- o układanie scrabbli,
- o gry typu *Memory*,
- o domina ortograficzne.

Ćwiczenia koordynacji wzrokowo-słuchowo-ruchowej

- zachęcanie dziecka do samodzielnego wykonywania czynności samoobsługowych: zapinanie i odpinanie guzików, zasuwanie i odsuwanie zamków błyskawicznych, sznurowanie butów, mycie i wycieranie twarzy, posługiwanie się łyżką, widelcem i nożem,
- pomoc w domu: obieranie ziemniaków, ugniatanie ciasta, sprząatanie pokoju, układanie zabawek, nauka prania skarpetek, nakrywanie do stołu,
- ćwiczenia ogólnej sprawności ruchowej:
  - ćwiczenia równowagi: chodzenie po narysowanej linii, krawężniku, jazda na rowerze,
  - chody i marsze ze zmianą kierunku ruchu na określony sygnał dźwiękowy lub wzrokowy,
  - ćwiczenia orientacji kierunkowej związane z percepcją słuchową: zabawa w chowanego,
  - zagadki ruchowe: imitowanie i odgadywanie czynności jako ćwiczenia wyobraźni i pamięci ruchowej,
  - zabawy wdrażające do gospodarowania własnymi ruchami i usprawniające koordynację ruchów: ćwiczenia rozmachowe obu ramion - ruchy płynne, rytmiczne ruchy zmienne, naśladowanie ptaków,
  - zabawy zręcznościowe: rzucanie i chwytanie różnych przedmiotów, rzucanie do celu, odbijanie piłeczki ping-pongowej, gra w bilard, kręgle,
- ćwiczenia rozmachowe:
  - zamalowywanie farbami dużych płaszczyzn: kartony, gazety, arkusze szarego papieru,
  - zamalowywanie dużej przestrzeni ograniczonej konturem,
  - pogrubianie konturów dużych form geometrycznych i dużych rysunków,
  - malowanie dużych form falistych i szlaków,
  - zgadywanie różnych kształtów kreślonych ręką dziecka w powietrzu przy zasłoniętych oczach,
- ćwiczenia manualne:
  - montowanie konstrukcji z gotowych elementów (klocków, krążków itp.),
  - układanie mozaiki,
  - modelowanie w glinie i plastelinie,
  - origami, wydzieranki i wycinanki z papieru,
  - rozdzieranie i rozciniwanie papieru po narysowanych liniach prostych, ukośnych, łamanych i falistych,
  - szycie ścięgmem fastrygowym,
  - nawlekanie koralików, przewlekanie sznurków przez otworki w tekturkach,
  - zwijanie sznureczka,
  - stemplowanie, tworzenie kompozycji za pomocą stempli,
  - naśladowanie gry na pianinie, pisanie na maszynie, strząsanie wody z palców,
  - gra w bierki, pchełki.

Ćwiczenia usprawniające funkcje językowe

- o wyklaskiwanie, wytupywanie, wystukiwanie ołówkiem na blacie stołu sylab w podanych wyrazach z jednoczesnym ich wymawianiem,
- o różnicowanie wyrazów identycznych i podobnie brzmiących,
- o określanie litery, która różni dwa wyrazy,
- o tworzenie nowego wyrazu poprzez zmianę głoski, zamianę kolejności liter, sylab, dodanie głoski na początku, w środku, na końcu wyrazu,
- o wyszukiwanie wyrazów zaczynających się daną literą,
- o wyodrębnianie wyrazu ukrytego w innym wyrazie,
- o wymyślanie słów różnej długości (dwu-, trzy-, czterosylabowych),
- o kończenie słów,
- o tworzenie słów mających to samo zakończenie,
- o przekształcanie wyrazów,
- o tworzenie z podanego słowa innych wyrazów,
- o wymyślanie rodziny wyrazów,
- o grupowanie wyrazów należących do tej samej rodziny,
- o porównywanie par wyrazów i określanie, czy należą one do tej samej rodziny,
- o utrwalanie ciągów słownych, np. dni tygodnia, nazwy miesięcy, kolejność liter alfabetu,
- o tworzenie łańcuszka wyrazów należących do tych samych części mowy,
- o odgadywanie, który z wyrazów zniknął z szeregu eksponowanych już słów,
- o wyszukiwanie słowa, które nie pasuje do szeregu pozostałych, np. pod względem przynależności do części mowy,
- o odnajdywanie w szeregu wyrazów takiego, który nie rymuje się z pozostałymi,
- o dobieranie wyrazów należących do tych samych części mowy,
- o poszukiwanie jednakowych liter w szeregu eksponowanych wyrazów,
- o zakreślanie jednakowych części w wyrazach,
- o tworzenie określeń do podanych wyrazów,
- o układanie zdań z podanymi wyrazami,
- o kończenie zdań,
- o zmienianie kolejności słów w zdaniu,
- o uzupełnianie zdań brakującymi wyrazami,
- o układanie pytań i zdań przeczących,
- o określanie, czy wypowiedź jest prawdziwa, czy nie,
- o gra w skojarzenia,
- o wymyślanie porównań,
- o określanie cech rzeczy, zwierząt i ludzi,
- o wymienianie rzeczy i pojęć, które mają wspólną cechę,
- o wymyślanie słów o przeciwstawnym znaczeniu,
- o wyszukiwanie słów, które brzmią tak samo, ale oznaczają coś innego,
- o układanie scrabli,
- o rozwiązywanie zagadek, rebusów, krzyżówek,
- o opowiadanie treści obrazków.

Ćwiczenia spostrzegania wzrokowego

- o rozpoznawanie figur płaskich, treści obrazków ukazywanych w dowolnym czasie i/lub w krótkich ekspozycjach,
- o zapamiętywanie jak największej ilości szczegółów przedstawionych na obrazkach,
- o układanie obrazków w kolejności, w jakiej były pokazywane,
- o dobieranie obrazków według różnych kryteriów, np. na podstawie właściwości ich nazw,
- o segregowanie obrazków w grupy tematyczne,
- o wyodrębnianie różnic i podobieństw między obrazkami,
- o wyszukiwanie obrazków, które nie pasują do pozostałych,
- o składanie obrazków z części według wzoru lub z pamięci, np. puzzle,
- o uzupełnianie brakujących elementów w rysunkach, obrazkach,
- o wykreślanie elementów jednakowych lub niepasujących do pozostałych,
- o odtwarzanie kształtów złożonych przez łączenie punktów lub zamalowywanie specjalnie oznaczonych pól,
- o odtwarzanie z pamięci eksponowanych przedmiotów i wskazywanie po krótkiej przerwie miejsc, na których leżały (np. zabawa *Co się tu zmieniło?*),
- o wskazywanie i nazywanie przedmiotów na podstawie opisu,
- o dobieranie par jednakowych figur, liter,
- o graficzne odtwarzanie krótko eksponowanych figur,
- o zapamiętywanie jak największej ilości eksponowanych figur i wskazywanie ich po krótkiej przerwie wśród innych figur oraz określanie miejsca ich położenia,
- o dobieranie do konturów figur geometrycznych takich samych figur i nakładanie na wzór,
- o dzielenie większej figury na mniejsze, następnie scalanie lub komponowanie nowych całości,
- o różnicowanie i układanie figur geometrycznych płaskich i przestrzennych pod względem kształtu, wielkości, koloru, kierunku, położenia, przeznaczenia,
- o odtwarzanie układanek przestrzennych według modelu i/lub z pamięci,
- o różnicowanie kształtów literopodobnych, liter o podobnych kształtach,
- o wyszukiwanie takich samych sylab, wyrazów i ich segregowanie,
- o odpoznanawanie wyrazów uprzednio eksponowanych,
- o dobieranie wyrazów tak, aby każdy następny różnił się od poprzedniego tylko jedną literą,
- o uzupełnianie brakujących liter, sylab w wyrazach,
- o uzupełnianie zdań z lukami przez wyszukiwanie wyrazów z rozsypanki wyrazowej lub tworzenie własnych,
- o układanie zdań przy pomocy ilustracji i rozsypanek wyrazowych,
- o dobieranie zdania do obrazka,
- o czytanie całościowe wyrazów z rozsypanki wyrazowej i samodzielne układanie zdań,
- o podział zdań na wyrazy (cięcie i ponowne układanie),
- o tworzenie krótkich tekstów składających się z dwóch, trzech zdań z rozsypanki wyrazowej w oparciu o ilustrację,
- o układanie domino,
- o gry typu *Memory*.

Ćwiczenia koncentracji uwagi

- o wyszukiwanie w tekście powtarzających się wyrazów,
- o odszukiwanie na obrazkach takich samych figur, przedmiotów, lustrzanych odbić,
- o porównywanie obrazków i wyszukiwanie podobieństw i różnic między nimi,
- o uzupełnianie brakujących elementów w rysunkach, obrazkach,
- o wyszukiwanie określonych elementów na obrazkach,
- o zapamiętywanie jak największej ilości przedmiotów znajdujących się na obrazku i wyliczanie ich po przerwie,
- o porównywanie wskazań różnych zegarów, np. wyszukiwanie zegarów pokazujących tę samą godzinę,
- o określanie części obrazków, które pasują do siebie, np. puzzle,
- o porządkowanie obrazków wg wzorów,
- o odtwarzanie prostych układów przestrzennych według modelu,
- o określanie ułożenia różnych przedmiotów,
- o dobieranie obrazków w pary,
- o oglądanie obrazka oraz opowiadanie go z pamięci,
- o graficzne odtwarzanie krótko eksponowanego obrazka,
- o wykonywanie prac plastycznych,
- o kolorowanie obrazków, obrysowywanie ich, kalkowanie,
- o odtwarzanie kształtów złożonych przez łączenie punktów lub zamalowywanie specjalnie oznaczonych pól,
- o obrysowywanie różnych przedmiotów, np. liści, i wycinanie nożyczkami,
- o łączenie w określonym porządku cyfr, liter na kartce,
- o „droga przez labirynty”,
- o rozwiązywanie rebusów, zagadek, krzyżówek,
- o uzupełnianie tekstów z lukami,
- o odczytywanie wyrazów od tyłu,
- o wykonywanie działań matematycznych w pamięci,
- o wymienianie cyfr i liczb na przykład co cztery,
- o opisywanie zapamiętanych przedmiotów z otoczenia, wyglądu osób,
- o wymienianie z pamięci przedmiotów określonego koloru,
- o opowiadanie wydarzeń z poprzedniego dnia,
- o opisywanie przebiegu kolejnych lekcji z danego dnia,
- o odtwarzanie z pamięci eksponowanych przedmiotów i wskazywanie po krótkiej przerwie miejsca, na którym leżały,
- o różnicowanie dźwięków różnych instrumentów muzycznych,
- o wysłuchiwanie i różnicowanie dźwięków dochodzących z najbliższego otoczenia i ich lokalizacja,
- o rozpoznawanie głosów przyrody,
- o słuchowa analiza podanego rytmu i ruchowe jego odtworzenie przez wykłaskiwanie, wystukiwanie ołówkiem,
- o odtwarzanie słyszanego rytmu,
- o rzut do celu, gry zręcznościowe,
- o nawlekanie koralików, przewlekanie sznurków przez otworki w tekturkach,
- o chód po narysowanej linii, rozłożonym sznurku,
- o gra w bierki, warcaby i inne gry planszowe.

Ćwiczenia sprawności manualnej

- o zamalowywanie farbami dużych płaszczyzn (dużej przestrzeni ograniczonej konturem),
- o oburęczne malowanie dużych kół (od środka) i wypełnianie ich farbą,
- o montowanie konstrukcji z gotowych elementów, np. klocków,
- o układanki płaskie wtyczkowe,
- o lepienie konturów koła z plasteliny,
- o wydzieranki różnej wielkości kolorowych kół i naklejanie szlaków od lewej strony do prawej,
- o rysowanie koła palcami nogi lewej i prawej na podłodze,
- o nawijanie np. cukierka uwiązanego na patyczku, włóczki wokół kredki, nici,
- o zwijanie włóczki,
- o ugniatanie kul i kulek z gazet, bibułki,
- o wypełnianie konturów przedmiotów małymi kuleczkami,
- o gniotki, zaciskanie piąstek,
- o naśladowanie gry na fortepianie jedną ręką i obiema, pisanie na maszynie,
- o odtwarzanie rytmu deszczu,
- o strząsanie wody z palców,
- o wytrzepywanie piasku z rękawa,
- o wycinanie, wydzieranie figur geometrycznych narysowanych na papierze,
- o lepienie z plasteliny prostych kształtów wymagających wałkowania (rogaliki, obwarzanki, kielbaski, węże) całą dłonią, a następnie palcami wskazującymi,
- o plastelinowe obrazki,
- o origami, łamanki papierowe,
- o stemplowanie,
- o wycinanki, wydzieranki z papieru, naklejanki,
- o obrysowywanie szablonów wewnętrznych, zewnętrznych, przedmiotów,
- o zamalowywanie konturów liniami falistymi, ukośnymi, pionowymi, poziomymi,
- o nawlekanie koralików,
- o przewlekanie sznureczków przez różne rzeczy, np. wkładki do zlewozmywaka,
- o przekłuwanie papieru igłą z nitką w miejscach oznaczonych punktami (wyszywanie konturów obrazka),
- o wyszywanie,
- o owijanie skakanki, włóczki na dłoni przez jej obroty w nadgarstku,
- o wodzenie palcem, ołówkiem po wzorze,
- o kończenie rozpoczętego wzoru, odwzorowywanie,
- o rysowanie po śladzie kropkowym, kreskowym,
- o kopiowanie rysunków przez kalkę techniczną,
- o kreskowanie - wypełnianie konturów kolorem za pomocą równoległych kresek poziomych lub pionowych (od lewej do prawej, z góry do dołu),
- o rysowanie szlaczków w zmniejszającej się liniaturze,
- o pisanie na komputerze,
- o posługiwanie się myszką komputerową.

Zaburzenia percepcji słuchowej

Wybrane objawy zaburzeń	Przykładowe ćwiczenia usprawniające
kłopoty z syntezą dźwięków przy czytaniu, przekręcanie wyrazów, nieuwzględnianie znaków przestankowych; agramatyzmy	<ul style="list-style-type: none"> ○ określanie głosek na początku, na końcu i w środku wyrazu, ○ analiza i synteza słuchowa głosek, sylab, wyrazów, zdań, ○ tworzenie nowego wyrazu przez zamianę głoski, ○ wyodrębnianie wyrazu ukrytego w innym wyrazie
zaburzenia intonacji, nieprawidłowy akcent wyrazowy i zdaniowy	<ul style="list-style-type: none"> ○ ćwiczenia oddechowe (oddech torem brzusznym), ○ wypowiadanie tego samego zdania w różnych intonacjach, ○ tworzenie rytmu do określonego tekstu, ○ odtwarzanie struktur rytmicznych
zniekształcenia pisowni: opuszczanie liter, sylab, końcówek, wyrazów, łączenie wyrazów, przestawianie szyku dyktowanych wyrazów	<ul style="list-style-type: none"> ○ tworzenie nowych wyrazów przez zmianę kolejności liter, sylab, ○ kończenie słów, ○ odgadywanie zaszyfrowanych wyrazów, ○ zmienianie kolejności słów w zdaniu
mylenie wyrazów o podobnym brzmieniu	<ul style="list-style-type: none"> ○ różnicowanie wyrazów identycznych i podobnie brzmiących, ○ wyszukiwanie wyrazów brzmiących tak samo, a oznaczających coś innego, ○ określanie głoski różniącej dwa wyrazy, np. dźwięczna-bezdźwięczna, ○ tworzenie z podanego słowa innych wyrazów
ubogi zasób słów	<ul style="list-style-type: none"> ○ układanie scrabble, rozwiązywanie krzyżówek, ○ wyszukiwanie słów o takim samym i przeciwstawnym znaczeniu, ○ tworzenie określeń do podanych wyrazów, ○ wymyślanie zdrobnień, zgrubień, porównań, ○ sporządzanie słowniczków tematycznych, list wyrazów na podstawie obrazka
trudności w formułowaniu wypowiedzi ustnych i pisemnych	<ul style="list-style-type: none"> ○ opowiadanie treści obrazków, ○ odgrywanie scenek na zadany temat, ○ zdawanie relacji, np. z zawodów sportowych, ○ układanie zdań z określonymi słowami
kłopoty ze zrozumieniem przeczytanej treści	<ul style="list-style-type: none"> ○ wyszukiwanie w tekście słów kluczowych, zdań zawierających podstawowe myśli, ○ referowanie treści akapitów wydzielonych logicznie z przeczytanego tekstu, ○ redagowanie tytułów do ustalonych fragmentów tekstu, ○ uzupełnianie brakującymi słowami zdań w tekście, ○ wyrażanie własnej opinii na temat przeczytanego tekstu
problemy ze zrozumieniem instrukcji i poleceń słownych	<ul style="list-style-type: none"> ○ udzielanie odpowiedzi na zadane pytanie, ○ uczestnictwo w dialogu w związku z konkretną sytuacją,

	<ul style="list-style-type: none"> ○ wychwytywanie fałszów i absurdów, ○ poznanie znaczenia słów – kluczy
trudności z zapamiętywaniem dłuższych wyrazów, zdań, wierszy, dat, słówek spowodowane słabą pamięcią słuchową	<ul style="list-style-type: none"> ○ wykonywanie ćwiczeń rozwijających pamięć z wykorzystaniem programów komputerowych, ○ gry typu <i>Memory</i>, ○ zabawy doskonalące pamięć słuchową, ○ nauka i stosowanie mnemotechnik, ○ odtwarzanie przestrzenne układów rytmicznych

Dodatkowe informacje można znaleźć w:

1. Markowska B., *Sluchamy uważnie. Zestaw gier do rozwijania słuchu fonematycznego i rozszerzania zasobu słownikowego*. Warszawa-Poznań 1989.
2. Skibińska H., *Praca korekcyjno-kompensacyjna z dziećmi z trudnościami pisaniu i czytaniu*. Bydgoszcz 2001.
3. Słodownik-Rycaj E., *Gry i zabawy językowe. Jak pomagać dziecku w przyswajaniu języka*. Warszawa 2001.
4. Sondej M., *Stymulowanie funkcji słuchowych - wybrane przykłady ćwiczeń*. W: Biuletyn Informacyjny Oddziału Warszawskiego Polskiego Towarzystwa Dysleksji, 2004, nr 29, s. 129-132.
5. Styczek I., *Badanie i kształcenie słuchu fonematycznego*. Warszawa 1982.

Zaburzenia rozwoju ruchowego i procesu lateralizacji

Wybrane objawy zaburzeń	Przykładowe ćwiczenia usprawniające
niska ogólna sprawność ruchowa	<ul style="list-style-type: none"> ○ pływanie, jazda na rowerze, hulajnodze, rolkach, ○ gra w klasy, piłkę, gumę, kręgle, ping-ponga, serso, ○ zabawy ze skakanką, wykonywanie pajacyków, ○ pokonywanie toru przeszkód, ○ naśladowanie demonstrowanego ruchu
mała precyzja ruchów dłoni i palców; trudności w szyciu, wycinaniu, lepieniu itp.; niechęć do wykonywania tych czynności	<ul style="list-style-type: none"> ○ rozwijanie umiejętności posługiwania się przedmiotami codziennego użytku, ○ wykonywanie czynności samoobsługowych, ○ nawlekanie koralików, przewlekanie sznureczków przez otwory w tekturce, zwijanie włóczki, ○ zabawy paluszkowe, np. naśladowanie gry na pianinie, ○ modelowanie w glinie, wykonywanie wycinanek, wydzieranek, łamanek papierowych, wydrapywanek
zniekształcenia strony graficznej pisma; pismo nieczytelne; nieestetyczne rysunki	<ul style="list-style-type: none"> ○ zamalowywanie małych przestrzeni kredkami, ○ zakreskowywanie konturów rysunków (kreski w różnych kierunkach), ○ obrysowywanie szablonów, pogrubianie konturu ciągłą linią po wzorze, ○ kopiowanie rysunków przez kalkę techniczną, ○ samodzielne rysowanie szlaczków bez odrywania ręki
litery wykraczające poza liniaturę	<ul style="list-style-type: none"> ○ chodzenie po narysowanej linii, krawężniku, ○ ćwiczenia w rozpoznawaniu liniatury w powiększonym formacie i na kartkach papieru: kreślenie ciemniejszym kolorem grubszych linii, zamalowywanie przestrzeni między nimi, wpisywanie szlaczków, rysowanie lub wklejanie elementów rysunkowych i geometrycznych, wklejanie kolorowych pasków papieru
mylenie liter o podobnych kształtach, o innym położeniu i kierunku; błędne odtwarzanie liter; pismo lustrzane	<ul style="list-style-type: none"> ○ wyszukiwanie w tekście podobnych liter, ○ rozpoznawanie odmiennej litery w szeregu identycznych liter, ○ składanie pociętych liter, ○ układanie w pary takich samych znaków w zbiorze liter, wyrazów, ○ układanie modeli liter, figur z patyczków, klocków
zmiana kolejności liter i części wyrazowych; przestawianie sylab, wyrazów	<ul style="list-style-type: none"> ○ kształtowanie pojęć kierunku: w górę, w lewo itp., ○ przekształcanie wyrazów przez zmianę litery, sylaby, ○ wykrywanie różnic i podobieństw w wyrazach, ○ składanie sylab w sensowne wyrazy, ○ uzupełnianie luk literowych, wyrazowych

opuszczanie całych wierszy w tekście podczas czytania	<ul style="list-style-type: none"> ○ pokonywanie krótkich dystansów z zamkniętymi oczami, ○ wodzenie wzrokiem za przedmiotami, ○ rysowanie „leniwych ósemek”, ○ wędrówka w labiryntach, ○ rysowanie i pisanie po śladzie, np. kropkowym, z zachowaniem kierunku od lewej strony do prawej
zmiany kierunku w rysunkach; błędny kierunek odwzorowywania (np. szlaczki, figury geometryczne)	<ul style="list-style-type: none"> ○ układanie figur według wzoru, z pamięci i bez wzoru, ○ dopasowywanie części obrazków do całości, ○ różnicowanie przecinających się figur, konturów przedmiotów, ○ tworzenie kompozycji w formie mozaiki, ○ określanie położenia przedmiotów względem siebie
słaba orientacja w schemacie własnego ciała; błędne rozumienie instrukcji ćwiczeń na lekcjach wf-u (np. zwroty)	<ul style="list-style-type: none"> ○ obrysowywanie różnych części ciała, np. dłoni, ○ rozróżnianie ręki prawej i lewej na podstawie różnych poleceń słuchowych, ○ przenoszenie przedmiotów z jednej strony ciała na drugą, wykonywanie „nożyc” rękoma i nogami, ○ wykonywanie ruchów naprzemiennych, ○ zmiana kierunku biegu na określony sygnał
trudności z trzymaniem ołówka; nieprawidłowy chwyt	<ul style="list-style-type: none"> ○ ugniatanie w dłoniach plasteliny, kul ze starych gazet, sprężystej gąbki, ściskanie piłeczek, ○ sortowanie i zbieranie drobnych elementów, np. kulek, ○ przekładanie, rozdawanie, tasowanie kart, ○ robienie dziurek w plastelinie, stukanie palcem wskazującym, przyszywanie guzików, ○ stosowanie nasadki na ołówek
zbyt silny nacisk ołówka	<ul style="list-style-type: none"> ○ ćwiczenia rozluźniające dłoni, np. strzepywanie wody, ○ malowanie dużych powierzchni całą dłonią, ○ pisanie palcem po piasku, ryżu, ławce, plecach, ○ kreślenie w powietrzu dużych, płynnych, swobodnych ruchów w kształcie fal, kół, ósemek, ○ zgadywanie kreślonych ręką dziecka w powietrzu różnych kształtów przy zasłoniętych oczach
zbyt słaby nacisk ołówka	<ul style="list-style-type: none"> ○ wałkowanie plasteliny, zapełnianie nią powierzchni obrazka, wykonywanie składanek techniką origami, ○ identyfikowanie przedmiotów przez dotyk, ○ obwodzenie palcem liter na powierzchni perforowanej, ○ różnicowanie przedmiotów: twardych-miękkich, gładkich-szorstkich, ciepłych-zimnych

Dodatkowe informacje można znaleźć w:

1. W. Brejnak, K. J. Zabłocki, *Dysleksja w teorii i praktyce*.
2. E. Chmielewska, *Ćwiczenia służące doskonaleniu rozwoju ruchowego*. Zeszyt nr 5.
3. J. Jastrząb, *Usprawnianie funkcji percepcyjno-motorycznych dzieci dyslektycznych*.
4. H. Tymichova, *Ćwiczenia rozwijające sprawność ruchową ręki*.

Zaburzenia percepcji wzrokowej i orientacji przestrzennej

Wybrane objawy zaburzeń	Przykładowe ćwiczenia usprawniające
<ul style="list-style-type: none"> o problemy z zapamiętywaniem kształtów liter, cyfr, o mylenie cyfr, liter i wyrazów o podobieństwie graficznym (np. poda-pada-bada), o pomijanie drobnych elementów graficznych (np. kropek, kresek, „ogonków”) 	<ul style="list-style-type: none"> o odgadywanie perforowanych liter, cyfr z zasłoniętymi oczami, o pisanie palcami liter na plecach koleżanki /rodziców i odgadywanie ich, o wykonywanie liter z kolorowych drucików, włóczki, o lepienie liter z plasteliny, o rozpoznawanie liter w układach wieloliterowych, o układanie pociętych zestawów liter z wzorami i bez nich, o podawanie wyrazów o znaczeniu kontrastowym, np. <i>biuro-pióro</i>, o powtarzanie par słów opozycyjnych, np. <i>pary-bary</i>, o składanie całości z części, np. puzzle, o wyszukiwanie podobieństw i różnic między obrazkami, o odpoznanawanie braków na obrazku, o dorysowywanie brakujących elementów
<ul style="list-style-type: none"> o trudności w kojarzeniu dźwięków z odpowiednimi znakami graficznymi, o w szybkim rozpoznawaniu struktur graficznych, o kłopoty ze scalaniem słów i zapamiętaniem ich obrazów graficznych, o uporczywe głośkowanie/sylabizowanie, o koncentracja na technicznej stronie czytania, o popełnianie licznych błędów ortograficznych 	<ul style="list-style-type: none"> o domina obrazkowo-literowe, o zestawianie par obrazków i liter, o „kupowanie” obrazków za litery, o dobieranie par liter małych i wielkich, drukowanych i pisanych, o rozpoznawanie treści obrazków ukazywanych w krótkich ekspozycjach, o czytanie wyrazów pokazywanych w krótkich ekspozycjach, o skracanie czasu rozpoznawania liter, sylab, wyrazów (<i>Sposób na dysleksję</i> – program komputerowy), o czytanie metodą sylabową (kolorystyczne zróżnicowanie sylab, zaznaczanie łuków pod sylabami - tzw. <i>falbankowanie</i>), o czytanie pojedynczych wyrazów (w okienku), o czytanie całościowe zdań i krótkich tekstów (z przesłoną), o dobieranie zdań do obrazków, o porządkowanie zdań opisujących akcję obrazka, o porządkowanie zdań bez pomocy ilustracji, o poszerzanie pola widzenia z wykorzystaniem tablic literowych i piramid wyrazowych

<ul style="list-style-type: none"> o przestawianie i opuszczanie liter, sylab, wyrazów, o przekreślanie końcówek wyrazów, o mylenie kierunku zapisu liter, wyrazów, o problemy z zapisem wyrazów w tabelkach, cyfr i liczb w słupkach, o przeskakiwanie z linijki do linijki, o złe rozplanowanie zapisu na stronie w zeszytcie, rysunku na kartce 	<ul style="list-style-type: none"> o ćwiczenia poczucia stron i orientacji w schemacie własnego ciała i osób stojących naprzeciw (np. <i>Jestem twoim odbiciem</i>), o wskazywanie obrazków o określonym położeniu, o układanie obrazków według instrukcji (po kolei, w górnym prawym rogu itd.), o porządkowanie obrazków w kolejności, w jakiej były pokazywane, o odtwarzanie rysunków na papierze w kratkę lub milimetrowym, o odwzorowywanie graficzne szlaków, ornamentów i kompozycji (np. przy użyciu szablonów, według demonstrowanych wzorów, bez odrywania ręki), o wiodzenie po wzorze, rysowanie po śladzie, o dyktando graficzne (łączenie punktów), o dokończenie w liniaturze zaczętego wzoru, o wklejanie wycinanek w uprzednio przygotowany kontur, o wykonywanie ilustracji pod dyktando, o origami płaskie, o gra w <i>Statki</i>, o rozsypanki literowe, wyrazowe, zdaniowe, o odgadywanie wyrazów ukrytych w wyrazie wyjściowym, o układanie scrabblu, o rozpoznawanie zmian ilościowych i jakościowych w układach elementów na płaszczyźnie
<ul style="list-style-type: none"> o kłopoty w różnicowaniu kształtów geometrycznych, o w odtwarzaniu układów figur geometrycznych, o zakłócone proporcje elementów 	<ul style="list-style-type: none"> o różnicowanie i układanie figur geometrycznych pod względem kształtu, wielkości, koloru, kierunku, położenia, przeznaczenia (według wzoru, z pamięci i bez wzoru), o dzielenie większej figury na mniejsze, o dopasowywanie części figury geometrycznej do całości, o dobieranie do konturów figur geometrycznych takich samych figur i nakładanie na wzór, o wpisywanie figur jednych w drugie, o różnicowanie przecinających się figur, o rysowanie figur względem osi pionowej i poziomej, o graficzne odtwarzanie krótko eksponowanej figury, o zapamiętanie jak największej liczby eksponowanych figur i wskazanie ich po krótkiej przerwie wśród innych figur,

	<ul style="list-style-type: none"> o układanie kompozycji figur geometrycznych według wzoru i z pamięci, o zabawy z tangramami
<ul style="list-style-type: none"> o zakłócona wyobraźnia przestrzenna, o zaburzone ujmowanie stosunków przestrzennych na mapie, o utrudnione czytanie map, planów, schematów, o niewłaściwa orientacja w stronach świata, o zaburzenia orientacji czasowej i czasowo-przestrzennej 	<ul style="list-style-type: none"> o ćwiczenia poczucia położenia w przestrzeni własnej osoby (np. <i>Ciuciu babka</i>), o wykonywanie zwrotów w określonym kierunku według pokazu, instrukcji słownej, o pokonywanie toru przeszkód - slalomy między przeszkodami, o poruszanie się według określonych znaków orientacyjnych, o wzrokowe rozpoznawanie kierunku ułożenia strzałek (np. znaki drogowe), o przyswajanie i operowanie pojęciami w zakresie stosunków przestrzennych: <i>nad, pod, obok, w lewo, w prawo</i> itp., o właściwe używanie wyrażeń przyimkowych, o ćwiczenia w prawidłowym używaniu zwrotów: <i>teraz, potem, przedtem</i> (np. w trakcie omawiania historyjki obrazkowej), o zaplanowanie trasy wycieczki, o wykonywanie układanek przestrzennych we-dług modelu, z pamięci i bez wzoru, o montowanie konstrukcji z gotowych elementów (np. klocków, krążków), o origami i puzzle przestrzenne

Dodatkowe ćwiczenia można znaleźć w:

1. Baran J., *Zestaw pomocy rozwijających spostrzegawczość wzrokową i myślenie. W: Terapia zabawą.* Warszawa 1996.
2. Chmielewska E., *Ćwiczenia służące doskonaleniu percepcji wzrokowej. Zeszyt 2.* Kielce 1995.
3. Frostig M., Horne D., *Wzory i obrazki.* Warszawa 1987.
4. Sawa B., *Jeżeli dziecko źle czyta i pisze.* Warszawa 1987.
5. Waszkiewicz E., *Stymulacja psychomotorycznego rozwoju dzieci 6-8 letnich.* Warszawa 1991.
6. Zakrzewska B., *Jeszcze potrenujemy. Ćwiczenia w zakresie wzrokowo-słuchowym.* Warszawa 1998.

